

ЛУКИАН

ПРОДАЖБА НА ЖИВОТИ

Превод от старогръцки: Александър Ничев, 1971

chitanka.info

ЗЕВС

Ти нареди пейките и пригответи мястото за пристигащите, а ти докарай животите и ги подреди, но първо ги поукраси, да изглеждат по-представителни и да привлекат колкото се може повече народ. — Ти пък, Хермесе, обявявай и приканвай — хайде, на добър час! — купувачите да идват на тържището. Ще продаваме философски животи от всеки вид и от различни направления. Ако някой не може да плати в момента, ще плати догодина, като представи поръчител.

ХЕРМЕС

Мнозина се събират, не бива да губим време и да ги бавим.

ЗЕВС

Тогава да почнем продажбата.

ХЕРМЕС

Кого да изведем най-напред?

ЗЕВС

Този тук, дългокосия, йониеца, защото изглежда такъв един внушителен.

ХЕРМЕС

Хей ти, питагорееца, слез и дай на публиката да те разгледа!

ЗЕВС

Хайде, обявявай.

ХЕРМЕС

Най-хубавия живот продавам, най-внушителния, кой ще го купи? Кой иска да бъде повече от човек?^[1] Кой иска да узнае хармонията на вселената^[2] и да възкръсне след смъртта си^[3]?

КУПУВАЧ

Наглед не е лош. Но какво знае най-добре?

ХЕРМЕС

Аритметика, астрономия, измамничество, геометрия, музика, шарлатанство. Пред тебе е пророк от класа.

КУПУВАЧЪТ

Може ли да го питам?

ХЕРМЕС

Питай, на добър час!

КУПУВАЧЪТ

Откъде си?

ПИТАГОР

От Самос.

КУПУВАЧЪТ

Къде си учил?

ПИТАГОР

В Египет, при тамошните мъдреци.

КУПУВАЧЪТ

Я ми кажи, ако те купя, на какво ще ме научиш?

ПИТАГОР

На нищо не ще те уча, но ще ти припомням^[4].

КУПУВАЧЪТ

Как?

ПИТАГОР

Като почистя най-първо душата ти и отмия нечистотията от нея.

КУПУВАЧЪТ

Добре, сметни, че вече съм изчистен. Какъв е начинът на припомнянето?

ПИТАГОР

Първо — дълъг покой, мълчание и цели пет години никакво приказване.

КУПУВАЧЪТ

Я върви, драги, да възпитаващ Крезовия син^[5]! Аз искам да бъда един приказлив човек, а не статуя. Все пак, след мълчанието и петгодишния срок — какво?

ПИТАГОР

Ще се упражняваш в музика и геометрия.

КУПУВАЧЪТ

Хубава работа, щом трябва да стана първо китарист, а след това — мъдрец!

ПИТАГОР

После ще се учиш да броиш.

КУПУВАЧЪТ

И сега зная да броя.

ПИТАГОР

Как броиш?

КУПУВАЧЪТ

Едно, две, три, четири...

ПИТАГОР

Виждаш ли? Това, което смяташ за четворка, то е десетка, съвършен триъгълник и нашата клетва^[6].

КУПУВАЧЪТ

Не, кълна се с най-великата клетва, в четворката, никога не съм чувал по-божествени и свети думи!

ПИТАГОР

След това, чужденецо, ще узнаеш за земята, въздуха, водата и огъня, какъв е техният кръговрат, каква е формата им и как се движат.

КУПУВАЧЪТ

Че има ли форма огънят, въздухът и водата?

ПИТАГОР

И то съвсем очевидна: без форма и фигура не могат да се движат. Освен това ще узнаеш, че богът е число, разум и хармония.

КУПУВАЧЪТ

Чудни работи говориш.

ПИТАГОР

Освен казаните неща ще узнаеш също, че ти се смяташ за един, а изглеждаш друг, и всъщност си друг^[7].

КУПУВАЧЪТ

Какво казваш? Значи, аз съм друг, а не съм аз, който сега разговарям с тебе?

ПИТАГОР

Сега си ти, но някога си се явявал в друго тяло и под друго име, а след време ще се превърнеш отново в друг.

КУПУВАЧЪТ

С други думи, ще бъда безсмъртен, преминавайки в различни форми? Но стига по това. По отношение на яденето как си?

ПИТАГОР

Не ям никаква животинска храна, а от останалите ям всичко, освен боб.

КУПУВАЧЪТ

Защо? Не обичаш ли боб?

ПИТАГОР

Не, ами той е свещен и природата му е чудна: първо, целият представлява родително начало и ако обелиш един още зелен боб, ще видиш, че по форма е подобен на мъжки детеродни части; ако го свариш и оставиш на месечина определен брой нощи, ще получиш от него кръв. Но по-важно е, че атиняните имат закон да избират управниците си с бобови зърна.

КУПУВАЧЪТ

Хубаво и благочестиво изрече всичко. Но съблечи се, искам да те видя и гол. — О, Херакле! Бедрото му е златно! Изглежда, че е бог! Купувам го на всяка цена! Колко искаш за него?

ХЕРМЕС

Десет мини.

КУПУВАЧЪТ

Вземам го.

ЗЕВС

Запиши името на купувача и откъде е.

ХЕРМЕС

Изглежда, че е някакъв италиец, Зевсе, от жителите на Кротон, Тарепт и тамошна Гърция^[8]. Но той не е сам, а почти трийсет души го купуват общо.

ЗЕВС

Нека го отведат! Хайде да изведем друг!

ХЕРМЕС

Искаш ли онзи, мръсния, понтиеца^[9]?

ЗЕВС

Разбира се!

ХЕРМЕС

Хей, ти, с торбата на гърба, с голите рамене, ела и мини в кръг покрай публиката. — Живот мъжествен продавам, живот прекрасен и благороден, живот свободен!

КУПУВАЧЪТ

Глашатаю, как каза? Продаваш свободен човек?

ХЕРМЕС

Е, да.

КУПУВАЧЪТ

А не се ли боиш да не те съди за незаконно заробване и да те призове в Ареопага?

ХЕРМЕС

Него никак не го е грижа, че го продават. Той мисли, че е абсолютно свободен.

КУПУВАЧЪТ

Ами за какво може да се използва толкова мръсен и в тъй окаяно състояние? Освен ако речем да го направим копач или водар.

ХЕРМЕС

Не само това. Ако го туриш вратар, ще ти бъде много по-верен от куче. Не току-така името му е „Куче“^[10].

КУПУВАЧЪТ

А откъде е, каква професия упражнява?

ХЕРМЕС

Него питай. Тъй е по-добре.

КУПУВАЧЪТ

Страх ме е от неговия навъсен и мрачен вид, да не би, ако го доближа, да лавне срещу ми и ме ухапе, бога ми! Не виждаш ли как е дигнал тоягата си, как е смръзил вежди и поглежда някак заплашително и злъчно?

ХЕРМЕС

Не бой се. Питомен е.

КУПУВАЧЪТ

Най-напред, любезни, откъде си?

ДИОГЕН

Отвсякъде.

КУПУВАЧЪТ

Какво?

ДИОГЕН

Пред тебе е гражданин на света.

КУПУВАЧЪТ

Чий последовател си?

ДИОГЕН

На Херакъл.

КУПУВАЧЪТ

Тогава защо не облечеш и лъвска кожа? По тоягата приличаш на него.

ДИОГЕН

Ей това ми е лъвската кожа, дрипавият ми плащ. Боря се като Херакъл против насладите, не по заповед, а доброволно, решил съм да очистя живота от тях.

КУПУВАЧЪТ

Браво за решението ти! Но какво знаеш най-добре? Какъв занаят имаш?

ДИОГЕН

Освободител съм на хората и лекар на страстите. Изобщо, искам да бъда пророк на истината и свободното слово.

КУПУВАЧЪТ

Я кажи, пророче, ако те купя, как ще ме учиш?

ДИОГЕН

Първо, като те взема, ще те съблека от изнежеността, ще те заключа с бедността и ще те наметна с дрипав плащ, после ще те карам да се трудиш и мъчиш, да спиш на земята, да пиеш само вода и да ядеш каквото ти падне, а парите, ако ги имаш, по мой съвет ще занесеш и хвърлиш в морето, няма да мислиш за брак, за деца и отечество, всичко това ще бъде за тебе празна приказка, ще напуснеш бащината си къща, ще обитаваш или гроб, или пуста кула, или бъчва. Торбата ти ще бъде пълна с вълчи боб и с книги, писани и на гърба на листа, и при това положение ще кажеш, че си по-щастлив и от великия цар^[11]. Ако те шибат и мъчат, това не ще бъде страдание за тебе.

КУПУВАЧЪТ

Как тъй, казваш, да ме шибат и да не ме боли? Че аз нямам черупка на костенурка или рак!

ДИОГЕН

Ще следваш прочутия Еврипидов стих, като леко го измениш^[12].

КУПУВАЧЪТ

Кой?

ДИОГЕН

*Ще те боли сърцето, но езикът ти
ще казва „Не!“*

А качествата, които особено се налага да имаш, са следните: трябва да бъдеш безсрамен и дързък и да псуваш всички наред, и царе,

и граждани. Тъй всички ще те сочат с пръст и ще те смятат за храбрец. Нека гласът ти бъде варварски, говорът ти — неблагозвучен и подобен на кучи лай, лицето ти — намръщено, а вървежът ти — съответен на такова лице, и изобщо всичко у тебе да бъде зверско и свирепо. Свят, приличие, умереност да няма, без остатък изтрий от лицето си способността да почервеняваш. Търси най-многолюдните места, но гледай тъкмо там да бъдеш самичък и недостъпен, не допускай до себе си нито приятел, нито гост: такива неща са разруха за твоето царство. Пред очите на всички смело прави това, което човек дори пред себе си не би правил, от любовните връзки предпочитай най-смешните и накрай, ако сметнеш за уместно, изяж суров полип или сепия и умри. Това блаженство ти предлагаме.

КУПУВАЧЪТ

Махни се! Отвратителни, нечовешки неща говориш!

ДИОГЕН

Да, драги, но много леки и лесноизпълними за всеки. Не ще имаш нужда от обучение, от речи и глупости, не — този е за тебе краткият път към славата. И неук да си — кожар, търговец на солена риба, дърводелец, сарафин, — нищо не ще ти пречи да бъдеш предмет на удивление, стига само да те съпровожда безсрамието и дързостта и да се изучиш хубаво да псуваш.

КУПУВАЧЪТ

За тези неща не ми трябваш. Но може би някой ден ще станеш веслар или градинар, и то — ако той се съгласи да те продаде най-много за два обола.

ХЕРМЕС

Вземи го, твой е! С радост се отърваваме от него. Постоянно ни досажда, кряска, всичко живо псува и одумва.

ЗЕВС

Викай друг, онзи, киренеца^[13], с пурпурната дреха, с венеца на главата.

ХЕРМЕС

Хайде, всички насам! Нещо скъпоценно, богати купувачи търси! Сладък живот, преблажен живот! Кой желае разкош? Кой ще купи най-деликатния живот?

КУПУВАЧ

Ела и кажи какво знаеш. Ще те купя, ако си полезен.

ХЕРМЕС

Не му додявай, драги, недей го пита. Пиян е. Няма да ти отговори, езикът му, виждаш, се плете.

КУПУВАЧЪТ

Че кой свестен човек ще купи такъв развален и негоден роб? А как мирише на парфюми, как несигурно и колебливо стъпва! Но поне ти, Хермесе, кажи какви способности има и с какво се занимава.

ХЕРМЕС

Изобщо той е добър компаньон, годен пияч, знае да се весели с флейтистката в дома на влюбен и разпуснат стопанин. От друга страна, той е познавач на лакомства и много опитен готвач, с една дума, специалист е по сладострастието. Образование е получил в Атина, а е робувал на тираните на Сицилия и е бил на голяма почит у тях. Същината на учението му е: всичко презирай, всичко използвай, отвред събирай наслади!

КУПУВАЧЪТ

Ще трябва да подириш друг купувач, от богатите и паралиите. Аз не мога да купя такъв весел живот.

ХЕРМЕС

Изглежда, че той ще ни остане непродаден, Зевсе.

ЗЕВС

Дръпни го! Изкарай друг или, по-добре, тия двамата, засмения от Абдера и плачещия от Ефес^[14]. Искам да ги продадем наведнъж.

ХЕРМЕС

Слезте на средата. — Два отлични живота продавам, най-мъдрите от всички обявявам!

КУПУВАЧ

О, Зевсе, каква разлика! Единият не престава да се смее, а другият, изглежда, жалее някого, постоянно плаче! — Какво е това, драги? Защо се смееш?

ДЕМОКРИТ

Питаш? Защото и работите ви, и вие самите ми се виждате смешни.

КУПУВАЧЪТ

Как? Присмиваш се на всички нас и не смяташ за нищо нашите работи?

ДЕМОКРИТ

Така е. В тях няма нищо сериозно, всичко е празно пространство, движение на атоми и безкрайност.

КУПУВАЧЪТ

Не е тъй, ами ти си наистина празен и безкрайно прост. Ах, какво нахалство! Няма ли да спреш да се смееш?

Ами ти защо плачеш, драги? Мисля, че ще е много по-добре да поприказвам с тебе.

ХЕРАКЛИТ

Чужденецо, смятам, че човешките работи са жалки и плачевни и в тях няма нищо, което да не е смъртно. Затуй ви съжалявам и окайвам. Настоящото не смятам за нещо голямо, а това, което ще бъде по-късно, е ужасно — имам пред вид пожара и гибелта на вселената. Това е, което оплаквам, и още — че няма нищо устойчиво, а всичко се превръща в някаква каша: едно и също нещо е удоволствие и неудоволствие, знание и незнание, голямо и малко, те се въртят нагоре-надолу и се сменят в детинската игра на века.

КУПУВАЧЪТ

Що е век?

ХЕРАКЛИТ

Дете — играе си, хвърля кокалчета, своенравничи...

КУПУВАЧЪТ

Какво са хората?

ХЕРАКЛИТ

Смъртни богове.

КУПУВАЧЪТ

Какво са боговете?

ХЕРАКЛИТ

Безсмъртни хора.

КУПУВАЧЪТ

Гатанки ли задаваш, драги, главоблъсканици ли съставяш? И ти, като Локсий, не казваш нищо ясно^[15].

ХЕРАКЛИТ

Никак не ме е грижа за вас.

КУПУВАЧЪТ

Затова и никой човек с ум в главата няма да те купи.

ХЕРАКЛИТ

А пък аз ви пращам поврага всички, и купувачи, и некупувачи!

КУПУВАЧЪТ

Болестта му не е далеч от безумие. Никого няма да купя.

ХЕРМЕС

И тия ще останат непродадени.

ЗЕВС

Обяви друг.

ХЕРМЕС

Искаш ли — онзи атинянина, устатия?

ЗЕВС

Добре.

ХЕРМЕС

Хей, ти, ела тук! — Хубав живот, разумен живот продавам! Кой ще купи най-светия живот?

КУПУВАЧЪТ

Кажи ми какво знаеш най-добре.

СОКРАТ

Любител съм на момчета и познавач на любовните въпроси.

КУПУВАЧЪТ

Е, та как ще те купя! Трябваше ми възпитател за сина ми, едно хубаво момче.

СОКРАТ

Кой би бил по-подходящ от мене да общува с едно хубаво момче? Та аз не любя тялото, аз смятам душата за прекрасна. Дори да спи под една завивка с мене, не ще чуеш да каже, че съм му сторил нещо лошо.

КУПУВАЧЪТ

Невероятни работи говориш! Любител на момчета, пък да не се занимава с нещо повече от душата, и то при възможност да лежи под една и съща завивка!

СОКРАТ

А пък аз ти се кълна в кучето и в платана, че е така.

КУПУВАЧЪТ

Херакле, какви странни богове!

СОКРАТ

Ти какво казваш? Не смяташ ли, че кучето е бог? Не виждаш ли какъв голям бог е Анубис в Египет? Ами Сириус на небето, ами Цербер в долния свят?

КУПУВАЧЪТ

Право казваш, аз съм грешил. Но какъв е твоят начин на живеене?

СОКРАТ

Живея, като съм си измислил една държава, прилагам нова обществена уредба и за закони признавам само своите^[16].

КУПУВАЧЪТ

Бих желал да чуя едно от твоите законоположения.

СОКРАТ

Тогава слушай най-важното, което съм установил за жените: никоя жена да не бъде само на едного, а да принадлежи на всеки желаещ съжителство с нея.

КУПУВАЧЪТ

Какво говориш? Отменят ли се законите за прелюбодеянието?

СОКРАТ

Да, бога ми, и всички дребнавости, свързани с тия въпроси.

КУПУВАЧЪТ

А какво си постановил за хубавите момчета?

СОКРАТ

Целувките им ще бъдат награда за най-добрите граждани, които са извършили нещо славно и юначно.

КУПУВАЧЪТ

Охо, каква щедрост! А на философията ти каква е същината?

СОКРАТ

Идеите и образците на съществуващите неща. Всичко, което виждаш — и земята, и нещата по земята, и небето, и морето, — на всичко това съществуват невидими образи, извън вселената.^[17]

КУПУВАЧЪТ

Къде съществуват?

СОКРАТ

Никъде. Ако са някъде, значи, изобщо не са.

КУПУВАЧЪТ

Не виждам образците, за които говориш.

СОКРАТ

Естествено. Окото на душата ти е сляпо. Аз пък виждам образите на всичко, и невидимия тебе, и другия мене и изобщо всичко виждам двойно.

В такъв случай трябва да те купя, защото си мъдрец с остър поглед. — Хайде да видя какво ще ми искаш за него.

ХЕРМЕС

Дай два таланта.

КУПУВАЧЪТ

Вземам го на тая цена. Но парите ще платя друг път.

ХЕРМЕС

Как ти е името?

КУПУВАЧЪТ

Дион от Сиракуза.

ХЕРМЕС

Вземи го и го води, на добър час! Сега викам тебе, епикуреца. — Кой ще купи тогова? Ученик е на онзи, смеещия се, и на пияния, които преди малко обявявахме. Едно нещо знае повече от учителите си, по-безбожен е от тях. В останалото е приятен човек и чревоугодник.

КУПУВАЧ

Каква му е цената?

ХЕРМЕС

Две мини.

КУПУВАЧЪТ

Вземай. Но... един момент, да видя какви яденета обича.

ХЕРМЕС

Яде сладки неща, медени, особено смокини.

КУПУВАЧЪТ

Нищо мъчно. Ще му купим пестил от карийски смокини.

ЗЕВС

Викай друг, онзи, остригания до кожата, мрачния, от Стоата.

ХЕРМЕС

Добре казваш. Изглежда, че голямо множество от надошлите на пазара чакат него. — Самата добродетел продавам, най-съвършения живот! Кой иска сам да знае всичко?

КУПУВАЧ

Какво значи това?

ХЕРМЕС

Че само той е мъдрец, само той е красив, само той е справедлив, храбър, цар, оратор, богаташ, законодател и всичко друго, каквото има.

КУПУВАЧЪТ

Значи, драги, само той е и готвач, и кожар, бога ми, и строител, и други подобни?

ХЕРМЕС

Изглежда.

КУПУВАЧЪТ

Ела, любезни, и кажи на мене, купувача, кой си и, първо, не се ли дразниш, че те продават и че си роб?

ХРИЗИП

Никак. Това не зависи от нас. А което не зависи от нас, то ни е безразлично.

КУПУВАЧЪТ

Не разбирам в какъв смисъл казваш това.

ХРИЗИП

Как? Не разбираш ли, че едни от тези неща са предпочитани, а други — не са предпочитани?

И сега не разбирам.

ХРИЗИП

Естествено. Не си свикнал с нашите термини, нито пък имаш възприемателно въображение, докато опитният, изучилият логическото учение знае не само това, но и що е предикат и вторичен предикат и до каква степен се различават помежду си.

КУПУВАЧЪТ

В името на мъдростта, не отказвай да ми обясниш какво е предикат и какво — вторичен предикат! Не зная как, уплаших се от звученето на тези думи.

ХРИЗИП

О, няма да откажа. Ако някой е куц и с куция си крак стъпи на камък и случайно се нарани, за него куцането е предикат, а раната, която е придобил, е вторичен предикат.

КУПУВАЧЪТ

О, какъв тънък ум! Какво друго знаеш?

ХРИЗИП

Словесни плетеници, с които обвивам събеседниците си, запушвам им устата и ги карам да мълчат, като им турям намордник. А името на тая сила е прочутият силогизъм.

КУПУВАЧЪТ

Херакле! Непобедима и могъща сила!

ХРИЗИП

Внимавай сега! Имаш ли дете?

КУПУВАЧЪТ

Защо?

ХРИЗИП

Ако, както то си играе край реката, го види и грабне крокодил, но обещае да ти го върне, ако отгатнеш какво е решил относно връщането на детето, какво ще кажеш. Какво е решил^[18]?

КУПУВАЧЪТ

Труден въпрос. Не зная какво да отговоря, за да го получа. Но, заклевам те в Зевс, отговори и ми спаси детето, докато крокодилът не го е глътнал!

ХРИЗИП

Бъди спокоен. Ще те науча и на други, още по-чудни неща.

КУПУВАЧЪТ

На какви неща?

ХРИЗИП

На „Жътварят“, на „Стопанинът“^[19] и преди всичко на „Електра“ и на „Покритият“.

КУПУВАЧЪТ

За какъв покрит и за каква Електра говориш?

ХРИЗИП

За оная, прочутата Електра, дъщерята на Агамемнон, която и знае, и не знае едно и също нещо. Когато до нея стои Орест, още непознат, тя знае, че Орест е нейният брат, но не знае, че този именно е Орест. А за покрития ще чуеш ей сега едно чудно разсъждение. Кажете ми, познаваш ли баща си?

КУПУВАЧЪТ

Да.

ХРИЗИП

Ами ако поставя до тебе покрит човек и те запитам дали го познаваш, какво ще кажеш?

КУПУВАЧЪТ

Естествено, че не го познавам.

ХРИЗИП

Но този покрит е твоят баща. Така че, щом не познаваш покрития, ясно е, че не познаваш собствения си баща.

КУПУВАЧЪТ

Съвсем не — ще го открия и ще разбера истината. Но каква е крайната цел на твоята мъдрост и какво ще правиш, когато стигнеш върха на добродетелта?

ХРИЗИП

Ще се устремя към първите блага, съобразни с природата — към богатството, здравето и други подобни. Но по-напред е необходимо много да се мъча, да изостря погледа си със ситно изписани книги, да

събирам обяснения, да се натъпча със солецизми и странни думи. И, главно, не можеш да станеш мъдрец, ако не пиеш кукуряк три пъти подред^[20].

КУПУВАЧЪТ

Всичко това е благородно и ужасно мъжествено. Но да бъдеш Гнифон^[21] и лихвар — виждам, че и това е едно от твоите качества — какво трябва да кажем, присъщо ли е за човек, вече пил кукуряк и свършен в добродетелта?

ХРИЗИП

Да. Само на мъдреца би подобавало да дава в заем, защото нему е присъща умозаключителната дейност, а пък да заемаш и пресмяташ лихвите, изглежда близко до умозаключителната дейност: както едното, тъй и другото е присъщо единствено на мъдреца, и той трябва да взема не прости лихви, като останалите, ами и лихви от тези лихви. Нима не знаеш, че едни от лихвите са първи, а други — втори, нещо като потомци на първите? Ето, виждаш какво говори силогизмът: „Ако той вземе първата лихва, ще вземе и втората; но той ще вземе първата, следователно ще вземе и втората.“

КУПУВАЧЪТ

Следователно същото трябва да кажем и за възнагражденията, които ти вземаш от младежите срещу мъдростта си: ясно е, че само мъдрецът ще вземе възнаграждение за преподаваната добродетел, нали?

ХРИЗИП

Ти разбираш. Аз вземам парите не заради себе си, а заради самия даващ. Понеже единият харчи, а другият взема, аз упражнявам себе си във вземане, а ученика си — в харчене.

КУПУВАЧЪТ

А би трябвало да бъде обратно, младежът да взема, а ти, единственият богаташ^[22], да харчиш.

ХРИЗИП

Шегуваш се, драги. Но гледай да не те застрелям с един недоказуем силогизъм.

КУПУВАЧЪТ

И какво страшно има в тая стрела?

ХРИЗИП

Безизходност, мълчание и бъркотия в мислите.
Но най-главното е, че ако пожелаея, ще те превърна в камък.

КУПУВАЧЪТ

Как тъй в камък? Та ти, драги, не ми приличаш на Персей^[23].

ХРИЗИП

Как ли? Горe-долу тъй: камъкът е тяло, нали?

КУПУВАЧЪТ

Да.

ХРИЗИП

А живото същество не е ли тяло?

КУПУВАЧЪТ

Да.

ХРИЗИП

А ти живо същество ли си?

КУПУВАЧЪТ

Изглежда.

ХРИЗИП

Тогава, щом си тяло, ти си камък.

КУПУВАЧЪТ

Не, не! Освободи ме, в името на Зевс, направи ме отново човек!

ХРИЗИП

Не е мъчно. Хайде, стани отново човек. Каж ми, всяко тяло живо същество ли е?

КУПУВАЧЪТ

Не.

ХРИЗИП

Ами камъкът живо същество ли е?

КУПУВАЧЪТ

Не.

ХРИЗИП

А ти тяло ли си?

КУПУВАЧЪТ

Да.

ХРИЗИП

А като си тяло, живо същество ли си?

КУПУВАЧЪТ

Да.

ХРИЗИП

Значи, не си камък, щом си тяло.

КУПУВАЧЪТ

Добре стори, защото краката ми бяха вече изстинали и вледенени като на Ниоба. Ще те купя. — Колко ще платя за него?

ХЕРМЕС

Дванайсет мини.

КУПУВАЧЪТ

Вземай.

ХЕРМЕС

Сам ли го купуваш?

КУПУВАЧЪТ

Не, всички тия, които виждаш.

ХЕРМЕС

Много сте, все плещести, достойни за жътваря.

ЗЕВС

Не губи време. Викай друг — перипатетика^[24].

ХЕРМЕС

Тебе викам, хубавия, богатия. — Хайде, купувайте най-разсъдливия, всезнаещия!

КУПУВАЧ

Какъв е той?

ХЕРМЕС

Умерен, приличен, годен за живота и, най-важното, двоен.

КУПУВАЧЪТ

Какво значи то?

ХЕРМЕС

Отвън изглежда един, а отвътре се вижда друг. Затова, ако го купиш, не забравяй да наричаш единия екзотерически, а другия — езотерически^[25].

КУПУВАЧЪТ

А какво знае най-вече?

ХЕРМЕС

Че благата са три вида: в душата, в тялото и във външните неща^[26].

КУПУВАЧЪТ

По човешки мисли. Колко струва?

ХЕРМЕС

Двайсет мини.

КУПУВАЧЪТ

Много искаш.

ХЕРМЕС

Не, любезни. Изглежда, че и самият той има някакви пари. Затова няма да загубиш, като го купиш. Освен това от него веднага ще научиш колко живее комарът, на каква дълбочина морето се осветлява от слънцето и каква е душата на мидата.

КУПУВАЧЪТ

Боже мой, каква точност!

ХЕРМЕС

А какво ще кажеш, ако чуеш други неща, много по-фини от тези — за семето и зачеването, за образуването на зародиша в матката, за човека като смеещо се същество и за магарето като същество, което не се смее, не строи и не плува с кораби?

КУПУВАЧЪТ

Много важни и полезни знания, затова ще го купя за двайсет.

ХЕРМЕС

Добре.

ЗЕВС

Кой ни остава още?

ХЕРМЕС

Тоя, скептикът. — Я, Пирий^[27], ела, че по-скоро да те обявя. Повечето вече се разотиват и продажбата ще стане пред малцина. —

Все пак, кой ще купи тогава?

КУПУВАЧ

Аз. — Но първо кажи ми какво знаеш.

ПИРИЙ

Нищо.

КУПУВАЧЪТ

Какво искаш да кажеш с това?

ПИРИЙ

Че според мене изобщо нищо не съществува.

КУПУВАЧЪТ

Значи, и ние не съществуваме?

ПИРИЙ

И това не зная.

КУПУВАЧЪТ

Нито кой си ти?

ПИРИЙ

Това още по не зная.

КУПУВАЧЪТ

Ох, каква безизходица! А за какво ти са тези везни?

ПИРИЙ

Меря на тях доводите и ги изравнявам и когато видя, че са съвсем подобни и еднакво тежки, тогава — тъкмо тогава! — не зная кой е по-верен.

КУПУВАЧЪТ

А от другите неща какво можеш да правиш добре?

ПИРИЙ

Всичко, освен да преследвам избягал роб.

КУПУВАЧЪТ

Защо това е невъзможно за тебе?

ПИРИЙ

Защото, драги, не мога да го хвана... да го схвана^[28].

КУПУВАЧЪТ

Естествено. Виждаш ми се такъв един ленив и отпуснат. Но каква е целта на твоята наука?

ПИРИЙ

Незнанието и невъзможността да слушаш и виждаш.

КУПУВАЧЪТ

Значи, казваш, че си глух и сляп?

ПИРИЙ

И още — неспособен за съждение, неспособен за възприемане и изобщо по нищо не се отличавам от червей.

КУПУВАЧЪТ

Трябва да те купя заради това. — Колко струва този?

ХЕРМЕС

Една атическа мина.

КУПУВАЧЪТ

Вземай. — Какво ще кажеш, драги? Купих ли те?

ПИРИЙ

Не се знае.

КУПУВАЧЪТ

Напротив, знае се! Купих те и платих парите.

ПИРИЙ

Въздържам се от мнение по този въпрос, размишлявам.

КУПУВАЧЪТ

Хайде, тръгвай с мене, както подобава на мой роб.

ПИРИЙ

Кой знае дали наистина казваш това.

КУПУВАЧЪТ

Кой знае ли? Глашатаят, парите и присъстващите.

ПИРИЙ

Че присъствува ли тук някой?

КУПУВАЧЪТ

Като те хвърля в мелницата, ще ти дам да разбереш по друг начин, че съм ти господар!

ПИРИЙ

Въздърж се от мнение по този въпрос.

КУПУВАЧЪТ

Бога ми, казах вече!

ХЕРМЕС

Престани да се опъваш и върви с купувача. — А вас каним за утре. Тогава ще продаваме обикновени граждани, занаятчийски и търговски животи.

[1] Хермес загатва за божеските почести, които били отдавани на Питагор. — Б.пр. ↑

[2] Има се предвид питагорейският възглед, според който вселената представлява единство благодарение на съществуващата в нея хармония. — Б.пр. ↑

[3] Визира се теорията за превъплъщаването на душите, за така наречената метемпсихоза. — Б.пр. ↑

[4] Според Питагор ученето и придобиването на знания представлява припомняно, идея, развита от Платон в диалога „Менон“. — Б.пр. ↑

[5] Единият от двамата синове на цар Крез бил глухоням (срв. Херодот). Купувачът подигравателно забелязва, че Питагор, който проповядва петгодишно мълчание, е по-пригоден за възпитател на едни глухоням, отколкото на един нормален човек. — Б.пр. ↑

[6] Четворката е десетка, доколкото тя, събрана с предхождащите числа, дава сбор 10, т.е. $1+2+3+4=10$. Тя е и съвършен, т.е. равностранен триъгълник. Най-сетне, четворката е свещеното число, в което питагорейците се кълнели. — Б.пр. ↑

[7] Питагор има предвид загатнатата по-рано от Хермес своя теория за метемпсихозата. Смисъл: ти изглеждаш един, а всъщност си друг, тъй като според теорията за метемпсихозата всеки носи в себе си душата на другия и всъщност въплъщава една двойствена личност. — Б.пр. ↑

[8] Тамошна Гърция с така наречената Велика Гърция (Magna Graecia), т.е. Южна Италия и Сицилия. Школата на Питагор се намирала в гр. Кротон. — Б.пр. ↑

[9] Понтиец е Диоген от Синопя, град на Понтос Евксинос (Черно море). — Б.пр. ↑

[10] Куче в случая означава философ-киник; срв. „Разговори на мъртъвци“. — Б.пр. ↑

[11] Велик цар гърците назовавали персийския цар. — Б.пр. ↑

[12] Става дума за стих от Еврипидовата трагедия „Иполит“, който гласи:

Езикът се закле, но не и разумът.

По-долу следва Диогеновата пародия на този стих. — Б.пр. ↑

[13] Киренецът е Аристип, родом от Кирена, град в Северна Африка. — Б.пр. ↑

[14] От Абдера (в Тракия) бил Демокрит, а от Ефес (в Мала Азия) — Хераклит. — Б.пр. ↑

[15] Хераклит бил наричан „Тъмният“. — Б.пр. ↑

[16] Загатва се за „идеалната“ държава, която Сократ създава в Платоновия диалог „Държавата“. — Б.пр. ↑

[17] Има се предвид Платоновата теория за идеите. — Б.пр. ↑

[18] Тоя софизъм се върти около отговора на въпроса дали крокодилът ще върне детето: ако бащата отговори „Да“, крокодилът ще каже: „Не, няма да го върна“; ако бащата каже „Не“, крокодилът ще потвърди: „Да, няма да го върна“. — Б.пр. ↑

[19] Софизми, чиято същност не е напълно ясна. — Б.пр. ↑

[20] Вж. забел. към „Разговори на мъртъвци“. — Б.пр. ↑

[21] Гнифон: име на лихвар — скъперник. — Б.пр. ↑

[22] Хризип е назван единствен богаташ иронично, срв. по-горе, където Хермес го определя като единствен в цяла редица отношения, включително и като единствен богаташ. — Б.пр. ↑

[23] Персей вкаменил чудовището, което трябвало да разкъса Андромеда, като му показал главата на мъртвата горгона Медуза. Срв. „Морски разговори“. — Б.пр. ↑

[24] Перипатетици, т.е. разхождащи се, били наречени учениците на Аристотел. — Б.пр. ↑

[25] Езотерически, т.е. вътрешен; екзотерически, т.е. външен. С тези термини били означавани философски съчинения, предназначени съответно за вътрешните нужди на школата и за външна публика. — Б.пр. ↑

[26] Чрез думите външните неща Хермес означава богатствата. Същата мисъл е изразена по-ясно в диалога „Евнухът“, където богатствата са обявени за трето благо. — Б.пр. ↑

[27] С робското име Пирий е означен философът — скептик Пирон, който учел, че истината е непостижима за човека. — Б.пр. ↑

[28] Чрез думите „Не мога да го хвана... да го схвана“ се предава двусмислие, изразено в оригинала чрез употребата на глагола, който означава и „хващам“, и „схващам“. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.